

MEDIEFOSTRAN INOM SMÅBARNNSFOSTRAN

© Stakes och Undervisningsministeriets projekt Mediemuffins 2008

Mediemuffins var ett nationellt projekt som fokuserade på att utveckla mediekunskaperna hos små barn och deras fostrare. Projektet koordinerades under åren 2006–2007. Projektet genomfördes främst av Klubbcentralen - stöd för skolan rf., Skolbio rf. och Centralen för mediefostran Metka rf.

ISBN 978-951-33-2175-8 (PDF)

Grafisk design och layout: Tiina Kuoppala

Painotalo Seiska Oy, Iidensalmi
2008

FÖRORD

Idén till att publicera Mediefostran i småbarnsfostran väcktes vid förhandlingar mellan projektet Mediemuffins, som startades av undervisningsministeriet år 2006, och Stakes. Mediemuffins var ett nationellt projekt som fokuserade på att utveckla mediekunskaperna hos små barn och deras fostrare. Projektet koordinerades under åren 2006–2007. Det genomfördes främst av Klubbcentralen - stöd för skolan rf., Skolbio rf. och Centralen för mediefostran Metka rf.

Under projektets gång diskuterades det hur aktuell och viktig mediefostran är i småbarnsfostran. Man upplevde att det var viktigt att planera en fortsättning på det arbetet som projektet Mediemuffins hade påbörjat och för det omfattande material som producerats och som sänts ut till kommunerna. Den naturligaste fortsättningen var att utveckla mediefostran till en del av planen för småbarnsfostran

Grunderna för planen för småbarnsfostran syftar till att styra småbarnsfostran på riksnivå. Med hjälp av dokumentet främjas ett jämlikt verkställande av småbarnsfostran i hela landet, utvecklingen av innehållet styrs och den yrkesmässiga medvetenheten hos personalen inom småbarnsfostran ökas. Som stöd för grunderna för planen för småbarnsfostran (Vasu) har man utarbetat separata publikationer om olika ämnen. De behandlar till exempel fysisk fostran, konsument- och religionskunskap. Den här publikationen som handlar om mediefostran är en handledning i mediefostran för personer som fostrar små barn. På det här sättet fördjupas Vasu också när det gäller mediefostran.

I mediefostran ingår flera teman som är viktiga inom småbarnsfostran. De omfattar bland annat jämlikhet, barnens egen kultur, välfärd och delaktighet. Med utgångspunkt från de här temana framstod det som en viktig uppgift att dra upp sådana riktlinjer, som underlättar planeringen av mediefostran på kommun- och enhetsnivå.

Den här publikationen är utarbetad för att stödja värderingarna, fostringsprinciperna och syftena samt den innehållsmässiga inriktningen i grunderna för planen för småbarnsfostran med tanke på mediefostran.

Syftet med publikationen är att

- främja kommunernas och enheternas möjlighet att ta mediefostran som en del av småbarnsfostran med beaktande av barnens, föräldrarnas och enheternas utgångspunkter.
- stöda planeringen, förverkligandet och utvärderingen av kommunernas och enheternas mediefostran genom tydliga och aktuella riktlinjer.

Mediefostran är en del den moderna småbarnsfostran. Stakes rekommenderar att ämnet tas upp till granskning i kommunerna och inom enheterna. Vid planering av mediefostran behöver man fundera på allmänna attityder och tillsammans komma fram till en uppfattning om den konkreta verksamheten.

Helsingfors, 27.12.2007

Anna-Leena Välimäki
Utvecklingschef,
Stakes

Varpu Ojala
Koordinator,
Undervisningsministeriets projekt Mediemuffins

FÖLJANDE PERSONER HAR DELTAGIT I UTARBETANDET AV PUBLIKATIONEN MEDIEFOSTRAN I SMÅBARNSFOSTRAN

Varpu Ojala, koordinator, projektet Mediemuffins, Klubbcentralen – stöd för skolan rf.

Hanna Niinistö, chef för mediefostran, Tidskrifternas förbund

Leena Pentikäinen, mediepedagog, projektet Mediemuffins, Centralen för mediefostran Metka rf.

Anna-Liisa Puura-Castrén, producent, projektet Mediemuffins, Skolbio rf.

Kati Rintakorpi, daghemschef, Ilmaisupäiväkoti Illusia

Anu Ruhala, mediepedagog, projektet Mediemuffins, Centralen för mediefostran Metka rf.

Teemu Ruohonen, projektplanerare, Rädda Barnen

Elina Keränen, informatör, projektet Mediemuffins

Anna-Leena Välimäki, utvecklingschef, Stakes

Reijo Kupiainen, överassistent i mediepedagogik, Tammerfors universitet

Tarja Salokoski, psykolog, forskare, Psykologipalvelut Mieli ja Kuvitus

Paula Rautiola, sakkunnig inom dagvård, Esbo stad

SAKKUNNIGA NÄR DET GÄLLER INRIKTNINGARNA HAR VARIT:

Ulla Härkönen, lektor i förskolepedagogik, Joensuu universitet

Seija Okkonen, lektor i uttryckspedagogik, Joensuu universitet

Päivi Okkonen-Sotka, klasslärare, Helsingfors universitet, Viks Normalskola

Heljä Petäjä, sekreterare för småbarnsfostran, Kyrkostyrelsen

Mervi Ritokoski, Kyrkostyrelsen

Sinikka Rusanen, lektor i bildkonstens didaktik, Helsingfors universitet

Inkeri Ruokonen, lektor i musiks didaktik, Helsingfors universitet

Liisa Suomela, lektor i miljökunskapens didaktik, Helsingfors universitet

PUBLIKATIONEN HAR KOMMENTERATS AV:

Outi Freese, verksamhetschef, Skolbio rf.

Iiris Hoppo, överassistent, Lapplands universitet

Kristiina Heikkilä, barn-trädgårdslärare, Esbo stad

Minna Riikka Järvinen, verksamhetschef, Klubbcentralen – stöd för skolan rf.

Miika Lehtonen, överassistent i mediepedagogik, Lapplands universitet

Riitta Lustre, barnträdgårdslärare, Tavastehus stad

Anu Mustonen, kommunikationschef, Jyväskylä universitet

Inkeri Ruokonen, lektor i musiks didaktik, Helsingfors universitet

Sinikka Rusanen, lektor i bildkonstens didaktik, Helsingfors universitet

Sara Sintonen, universitetslektor, Helsingfors universitet

Tuija Turunen, lektor, Lapplands universitet

Olli Vesterinen, forskare, Helsingfors universitet

Tuija Westerholm, verksamhetschef, Centralen för mediefostran Metka rf.

INNEHÅLL

Förord

1	Mediefostran – upplevelser, inläring och utmaningar ända från barndomen	6
	Utgångspunkter för mediefostran	6
	Begrepp och mediefostran som helhet	7
2	Mediefostran inom småbarnsfostran	10
	Barnets övergripande välfärd och delaktighet som mål	10
	Värdegrund och mål	10
	Småbarnsfostrarna begrundar värderingar och mål i mediefostran	11
3	Utgångspunkter vid planeringen av mediefostran inom småbarnsfostran	12
	Mediefostran och barnets utveckling	12
	Mediefostraren	14
	Miljön för mediefostran	15
	Utrustning och material	15
4	Förverkligande av mediefostran i småbarnsfostran	16
	Med utgångspunkt i barnets karakteristiska sätt att fungera	16
	Färdigheter som behöver tränas upp	17
	Säkerhetsfärdighet	17
	Känslorfärdighet	18
	Sociala färdigheter	18
	Färdighet att ta emot och producera	19
	Utgångspunkter för utveckling av kritisk förmåga att läsa media i småbarnsfostran	20
	Typer av uppgifter	21
5	Innehållsmässig inriktning och mediefostran i småbarnsfostran	22
	Matematisk inriktning och mediefostran	22
	Naturvetenskaplig inriktning och mediefostran	23
	Historisk-samhällelig inriktning och mediefostran	24
	Estetisk inriktning och mediefostran	25
	Etisk inriktning och mediefostran	26
	Inriktning på tro och åskådning och mediefostran	27
6	Partnerskap i fostran och mediefostran i småbarnsfostran	28
7	Särskilt stöd och språk- och kulturfrågor i mediefostran i småbarnsfostran	29
	Källor och litteratur	30
	Information från Internet	31

1

MEDIEFOSTRAN – UPPLEVELSER, INLÄRNING OCH UTMANINGAR ÄNDA FRÅN BARNDOMEN

UTGÅNGSPUNKTER FÖR MEDIEFOSTRAN

Media har en central och betydande roll i barnens vardagsliv. Den första kontakten med media sker redan före födelsen till exempel via ljudupplevelser. När barnen uppnår skolåldern har de utvecklats till mångsidiga medieanvändare, som utnyttjar de möjligheter som medierna erbjuder till exempel för kommunikation, informationssökning och underhållning.

I den vanliga uppväxtmiljön finns media i många olika former. Barnet börjar bekanta sig med media till exempel genom att iakttä ljud, bilder, sagor, filmer och cd-skivor. Snart börjar medieinnehåll och -hjälpmedel att uppträda till exempel i lekar, tal och i sociala relationer: media blir en del av barnets liv. Barnens aktivitet i mediemiljön och barnens mediekultur reflekteras i vardagens fostran och i fostrande interaktion.

Mediekulturen utgör en viktig aktivitets- och inlärningsmiljö, där barnen trivs, lär sig och deltar i socialt umgänge. Det är inte möjligt eller ens nödvändigt att dra en gräns mellan mediekultur och inlärningsmiljö. Media och mediekulturen kan betraktas som en resurs för fostran. Fostrarna måste vara medvetna om både de möjligheter som media erbjuder och de faktorer förknippade med media som små barn behöver skyddas mot.

Fostrarna möter nya utmaningar i sitt arbete. Den egna barndomens mediekultur har varit avgörande annorlunda än för dagens barn. Medieteknologin och -formerna förändras och utvecklas och nya medieinnehåll kommer snabbt ut på marknaden. De kunskaper som pedagogerna fått under studietiden räcker inte nödvändigtvis till för mediefostran, utan de behöver söka och få aktuell kunskap om barns mediefostran. Ämnet är familjernas och pedagogernas gemensamma uppgift och en del av partnerskapet inom fostran.

BEGREPP OCH MEDIEFOSTRAN SOM HELHET

I det här kapitlet ges en översikt över de allmänna långsiktiga målsättningarna inom mediefostran. Särdragen när det gäller mediefostran inom småbarnsfostran behandlas i kapitel 2.

Inom mediefostran tränas mediefärdigheter och man försöker på lång sikt utveckla kritisk media läskunnighet, som hör till dagens medborgarfärdigheter. Avsikten är att på ett tryggt sätt främja utvecklingen av färdigheterna att använda media och förmågan att dra nytta och njuta av de möjligheter som media skapar. Målet är att skapa ett balanserat förhållande till media.

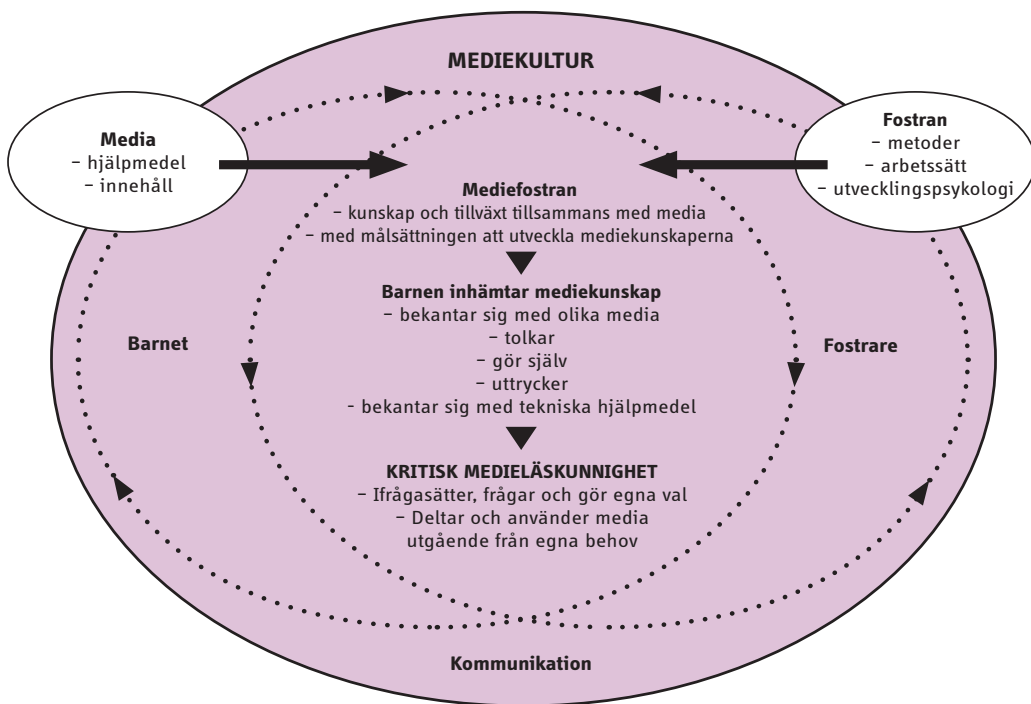
Mediefostran kan betraktas ur fyra synvinklar:

- Betoning på det konstnärliga i uppfostrandet. Den uttryckningsfulla synvinkeln koncentrerar sig på medias innehåll och egen produktion.
- Den teknikpedagogiska synvinkeln är till exempel att utnyttja datortekniken i det pedagogiska arbetet och överhuvudtaget använda teknisk utrustning antingen som hjälpmedel i eller föremål för undervisningen.
- Den samhälls- och kulturkritiska synvinkeln fokuserar på en analys av bakgrunden till och strukturen i media och analyserar och begrundar innehållets slagkraft.
- Den skyddande synvinkeln fokuserar på att skydda barnen för negativ mediepåverkan.

Alla dessa synvinklar behövs, när man vill främja barnens välfärd med hjälp av mediefostran.

Följande schema illustrerar mediefostran i sin helhet. Begreppen som hänför sig till schemat förklaras på nästa sida. Genom hela barn- och ungdomen tränas kontrollen över delmomenten inom mediefostran. Utgångspunkten för verksamheten är barnets förhållande till och erfarenheter av media, vilka har sitt ursprung i mediekulturen. Media erbjuder innehåll och redskap för mediefostran, där barnen och fostrarna är aktörer och förutsättningen för verksamheten är kommunikationen mellan dem.

(Mediemysigt! Del 2 – Resehandbok för fostrare på resa i medievärlden 2007.)

Schema: Mediefostran som helhet

Mediefostran

I mediefostran försöker man påverka individens användning av media och tränar mediefärdigheter.

Mediekultur

Betyder kultur mättad med media, där mediepresentationer och kommunikation via media står i centrum för kulturen.

Media

avser kommunikationsmedel och innehåll, såsom bild, reklambild, nyhetsbild, bok, radio, television, dator, mobiltelefon, textmeddelanden och nyheter.

Mediefärdigheter

avser förmågan att skaffa information med hjälp av media; läsa olika medietexter; analysera och tolka olika medieinnehåll; behärska medieutrustning; kommunicera och uttrycka sig själv med olika media hjälpmedel; välja media och innehåll som passar en själv; bedöma och analysera den information och förströelse man tar emot; interagera med hjälp av media och aktivt agera i sin egen grupp.

Kritisk medieläskunnighet

är det viktigaste målet för mediefostran och uppnås genom att öva upp mediefärdigheterna. Kritisk medieläskunnighet innebär förmåga att analysera, tolka, skapa, uttrycka, delta, ifrågasätta och använda media med urskillning för egna och gemensamma behov.

Barnet

är ur mediefostrans synvinkel en individ som lever i en mediekultur. Barnet lever och agerar i förhållande till omgivande media, som det bekantar sig med och vars företeelser det studerar.

Mediefostraren

bekantar sig med medieföreteelser, planerar och genomför mediefostran samt är medveten om trygg användning av media.

Kommunikation

är att dela med sig av och bygga upp gemensamma betydelser samt att utväxla betydelser med andra med eller utan hjälp av medieutrustning. Kommunikation skapar samhörighet, förmedlar kunskap och värderingar.

2

MEDIEFOSTRAN INOM SMÅBARNSTOSTRAN

BARNETS ÖVERGRIPANDE VÄLFÄRD OCH DELAKTIGHET SOM MÅL

Småbarnstostran är den fostrande interaktion som sker med små barn i deras olika livsmiljöer med målsättningen att främja balanserad tillväxt, utveckling och lärande hos barn. I grunderna för planen för småbarnstostran instrueras fostrarna att beakta de möjligheter som tekniken erbjuder och att följa barnens mediekultur.

I mediefostran i småbarnstostran utvecklas tidiga färdigheter att leva i mediekulturen och förstå sitt eget förhållande till media. Därtill främjas barnens välbefinnande och delaktighet. Man utgår från barnets ålder och individuella utvecklingsstadium.

Mediefostran utgår från inläring via upplevelser, erfarenheter och lek, vilket stöder barnets möjligheter att agera aktivt i sin grupp och bidrar till att ge en känsla av delaktighet. Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter har barnet rätt att få tillgång till olika slags kunskap och kulturinnehåll, och det ges möjlighet att planera och delta i beslutsfattande och att agera. Resultatet av verksamheten visas upp, studeras och diskuteras. Verksamhetsprocessen är viktigare än själva resultatet.

VÄRDEGRUND OCH MÅL

Värdegrunden i grunderna för planen för småbarnstostran (2005) fokuserar i huvudsak på barnens välbefinnande. Mediefostran i småbarnstostran är en del av den här verksamheten, som stöder genomförandet av värdegrunden: man vill särskilt betona att verksamheten behöver utgå från barnets egna erfarenheter och att man bör se till att verksamhetsmiljön och innehållet är trygga.

I mediefostran i småbarnsfostran har barnet rätt att

- få mediefostran som utgår från barnets egna behov, ålder och utvecklingsstadium
- bekanta sig med media i en trygg miljö
- bekanta sig med modern medieutrustning och -innehåll, uttrycka sig själv med hjälp av medieutrustning, agera i media och få stöd av media.

I målen för grunderna för planen för småbarnsfostran (2005) betonas att barndomen har ett värde i sig och att man bör måna om barndomen och stöda barnet i dess utveckling som människa. Målen inom mediefostran för barn i förskoleåldern går i samma riktning. Barnet ges färdigheter att växa upp till en mediekunnig medborgare.

Målet inom mediefostran i småbarnsfostran är att utgående från trygga medieinnehåll

- utveckla barnets förståelse för mediekulturen och stärka barnets mediefärdigheter så att barnet småningom kan utnyttja media för att fylla sina behov av kunskap och färdigheter och sina sociala behov.
- främja barnets förmåga att hantera media ansvarsfullt med beaktande för sitt eget och andras välbefinnande.

SMÅBARNSFOSTRARNAS FUNDERAR PÅ VÄRDERINGAR OCH MÅL I MEDIEOFSTRAN

När man börjar med mediefostran är det bra att diskutera värdegrunden och målen för mediefostran i småbarnsfostran. Det är viktigt att tänka på hur barnets spirande mediefärdigheter kan stödas på ett professionellt sätt.

- Hurdana medieanvändare är vi fostrare?
- Vilken är vår egen/vår arbetsgemenskaps syn på små barns användning av media och mediefostran?
- Hur skulle partnerskap i fostran kunna förverkligas ur mediefostrans synvinkel?
- Hurdan kunskap har vi om mediefostran?
- Hur förverkligas mediefostran hos oss redan nu?
- Hur beaktas barnens erfarenhet av media i dagvårdens vardag?
- Hur förhåller vi oss till barns lekar som tar intryck från media?
- Hur mycket vet vi om säkerhetsfärdigheter när det gäller media och sätt att skydda sig?
- Hur mycket vet vi om mediefostran som erbjuder barnen delaktighet?
- Hurdan bör styrd mediefostran vara?
- Hurdana möjligheter bör barnen ha till spontan aktivitet utgående från media?
- Hur skulle vi vilja förverkliga mediefostran och vilka åtgärder kräver den av oss?

A purple silhouette of a witch wearing a pointed hat and a long dress, holding a broom. The silhouette is positioned on the left side of the page, partially overlapping the title area.

3

UTGÅNGSPUNKTER VID PLANERINGEN AV MEDIEFOSTRAN I SMÅBARNFOSTRAN

Mediefostran integreras i den övriga småbarnsfostran och fördjupar och berikar den. Den kan förverkligas målinriktat genom separata verksamheter eller i samband med vardaglig omvårdnad, undervisning och uppfostran. Det är inte fråga om något nytt och svårt, utan att medvetet och med nya ögon granska verksamheten.

MEDIEFOSTRAN OCH BARNETS UTVECKLING

I mediefostran i småbarnsfostran bör barnens individualitet och olika utveckling beaktas både vid planeringen och i genomförandet. I mediefostran är det viktigt att också beakta den uppgift som avser att utveckla barnens tänkande, känsloliv och personlighet och vilken inverkan de har för barnets förhållande till media. De vuxna som ingår i barnets livsmiljö kan på ett betydelsefullt sätt bidra till att barnets värderingar och verklighetsuppfattning inte helt formas av media.

De olika delfärdigheterna utvecklas i individuell takt. Ofta lär sig barnen först att tekniskt behärska olika medieutrustning. Det är skäl att komma ihåg att den kontroll över känslorna och de sociala färdigheter som tolkningen av media kräver inte utvecklas i samma takt som de tekniska färdigheterna. Barnets förmåga att tolka medieinnehållet påverkas i hög grad av den kognitiva mognaden och tankeutvecklingen, vilka bland annat reglerar förmågan att skilja mellan fakta och fiktion.

Utvecklingen av varseblivningen, informationsbehandlingen och språket, det vill säga den kognitiva utvecklingens etapper, styr förståelsen av medieinnehållet. Barnets språk utvecklas kontinuerligt. Medieinnehållet utgörs till en början av sammanställningar av enskilda små berättelser, medan förmågan att följa berättelser utvecklas och ökar så småningom. Barnet uppfattar till exempel till en början inte alls skillnaden mellan reklam och annat medieinnehåll, tills det småningom lär sig skilja dem åt, men fortfarande kan barnet inte förstå dold reklam eller det säljande syftet som reklamen har.

Viktigt ur mediefostrans och medietolkningens synvinkel är att skilja mellan fakta och fiktion. I takt med den kognitiva utvecklingen börjar barnet så småningom förstå att

televisionens barnprogram är sagor, men att nyheterna är sanna. Den här tankemognaden påverkar förutom tolkningen av media även barnets utveckling av rädsla. När utvecklingen går framåt får rädslan näring av mera komplicerade fantasi- och tankestrukturer och förståelse av medieinnehållet, medan rädslan på tidigare stadier ofta grundar sig på det som barnet iakttar och hör.

Kunskap om det utvecklingsstadium som varje barn befinner sig i när det gäller känslolivet och personligheten medför också förståelse för varför vissa medieinnehåll utövar så stor dragningskraft på barnet. Även i mediefostran kan man utnyttja barnens utvecklingsstadier genom att med hjälp av dem söka medieinnehåll med dragningskraft som stöder barnens utveckling. En viktig utvecklingsetapp för små barn är att lära sig behärska känslan av separation, dvs. separationsångest från föräldrarna. Berättelseteman som då väcker känslor är avsked, att bli lämnad ensam eller att tappa bort föräldrarna. Senare är det kontroll över känslor, identifikationsobjekt i median och rollmodeller, prinsessor eller superhjältar som är viktiga för att bygga upp könsidentiteten. Flickornas och pojkarnas roller differentieras och mediehjältarnas aktivitet kopieras i lekarna. Utvecklingen av förmågan till empati och att spela olika roller är en viktig grund bland annat för den senare moralutvecklingen.

Med åldern har kamraterna allt större inflytande på hur barnen bekantar sig med medias former och innehåll och i takt med det ökar trycket att till exempel få titta på vissa tv-program. Barnet behöver dock alltid den vuxnes stöd när det gäller media.

För att barnet ska utvecklas balanserat behöver det få växa i lugn och ro och under olika utvecklingsstadier möta lämpliga uppfostringsmetoder, medieinnehåll och -miljöer. Små barns tolkning av medievärlden påverkas förutom av barnets utveckling även av erfarenheter, världsbild samt av hur fostraren agerar.

När man funderar på små barns mediefostran bör man observera att den tid som barnet använder för fri lek inte får inskränkas av medieanvändning som underhållning. Leken är av central betydelse för barnets utveckling. Underhållning i form av tv-program, video- eller dvd-filmer och dator är inte nödvändig för barnens utveckling i förskoleåldern.

I mediefostran är det viktigt att som stödåtgärder för att skydda barnets utveckling lära barnen säkerhetsfärdigheter, etikett och åldersgränser samt att hålla sig till dem och till lämpligt innehåll för åldersstadiet. Dessutom behöver barnet skyddas för skadligt medieinnehåll.

Beakta vid planering av verksamheten:

- Tyngdpunkten ligger på interaktion: att tala om medieinnehållet, hantera de känslor den väcker, dela med sig av erfarenheter och tankar.
- Att bli sedd och hörd i mediefrågor skapar en känsla av förtroende och erbjuder möjligheter att dela med sig av erfarenheter.
- Mediepresentationer som man själv har gjort underlättar förståelsen av egen och medias aktivitet.
- Att uppträda på bild, video eller ljudinspelning stärker säkerheten att uppträda och ger en positiv självbild.
- Barnen bör skyddas mot alltför krävande erfarenheter av media genom att begränsa barnens medieinnehåll och den tid barnen använder för media.
- Vuxenprogram, spel, nyheter, överdriven kommersialism, starka bilder och stimuli samt ständiga stimuli från media gynnar inte barnets utveckling.
- Ett barn som i dagvården återkommande för fram medieinnehåll som är störande för barnets utveckling och olämpligt för barn (bl.a. våld, sexuellt innehåll) i sin aktivitet eller sitt prat behöver hjälp genom att man talar om saken med föräldrarna och i allvarliga fall söker stöd hos experter.

MEDIEFOSTRARE

I arbete med småbarnsfostran är det viktigt att vara medveten om sin egen roll som fostrare, de principer som är förknippade med det och de krav som ställs på arbetet. Att fundera över och bedöma det egna arbetet är en förutsättning för verksamheten som mediefostrare.

Mediefostraren

- utvecklar sina egna mediefärdigheter
- förhåller sig undersökande och kritiskt till media
- är en förebild för hur media används
- är intresserad av barnens medievärld
- känner barnens behov när det gäller media och respekterar dem
- vinnlägger sig om trygghet i barnens mediemiljö
- utnyttjar barnens mediekultur och erfarenheter av media
- beaktar medias möjligheter vid planeringen och genomförandet av fostran och undervisning särskilt i fråga om pedagogiska lösningar
- tar in mediefostran som en del av partnerskap i fostran
- känner till upphovsrätten och följer den
- känner till barnskyddslagstiftningen och bestämmelserna om barnets rättigheter i konventionen om barnets rättigheter.

MILJÖN FÖR MEDIEFOSTRAN

Miljön för mediefostran utgörs – liksom miljön för småbarnsfostran – av fysiska, psykiska och sociala faktorer, där språkets betydelse beaktas. Förverkligandet av mediefostran kräver inte nödvändigtvis någon särskild utrustning, utan den kan förverkligas i en vanlig miljö för småbarnsfostran.

I en öppen anda och trygg miljö kan man behandla olika erfarenheter av media. Miljön inspirerar, uppmuntrar till gemensam verksamhet, väcker intresse och experimentlust samt inspirerar barnen att uttrycka sig själva. Barnen kan vara med och bygga upp miljön för mediefostran.

Miljön för mediefostran kan utvidgas utanför dagvårdsenheten. Aktörer som stöder mediefostran är till exempel bibliotek, museer, kulturcentra, tidningsredaktioner eller organisationer som utför mediefostran.

Med tanke på miljön för mediefostran bör man beakta:

- att miljön bör stöda möjligheten till samtal och interaktivitet.
- att medieutrustning behöver placeras i gemensamma utrymmen för att fostraren aktivt ska kunna stöda och följa barnens användning av media.
- att barnen ska kunna se och lyssna på mediepresentationer i lugn och ro.
- att man behöver kunna använda medieutrustningen i en lugn miljö.
- att det i miljön behöver finnas mediepedagogiska stimuli som barnen kan använda på egen hand.
- att barnet bör ha rätt att välja och låta bli att använda media.
- att den upphovsrätt som är förknippad med publiceringen av mediepresentationer beaktas.

UTRUSTNING OCH MATERIAL

Det är bra om det finns så mångsidigt material och mångsidig utrustning för mediefostern som möjligt. Tillgänglig utrustning och tillgängligt material bör vara lämpliga för barnets ålder och utvecklingsstadium. Fostraren bör särskilt uppmärksamma kvaliteten på det medieinnehåll som erbjuds barnen. Det är bra att observera att enbart användning av teknisk utrustning inte är någon garanti för mediefostran av hög kvalitet.

Innehåll och utrustning som kan användas för mediefostran är till exempel

- tidningar och tidskrifter
- böcker
- bilder
- filmer
- musik
- spel
- Internet
- kamera och videokamera
- television
- dator
- radio
- mikrofon
- mobiltelefon
- undervisnings -CD -skivor och -spel
- virtuella inlärningsmiljöer
- medieleksaker

4

FÖRVERKLIGANDE AV MEDIEFOSTRAN I SMÅBARNFOSTRAN

MED UTGÅNGSPUNKT I BARNETS KARAKTERISTISKA SÄTT ATT FUNGERA

Att leka, röra på sig, att undersöka och uttrycka sig inom olika konstområden är karakteristiska sätt för barnet att fungera och tänka (Stakes, 2005). När barnet fungerar på ett meningsfullt sätt uttrycker det sina känslor och tankar.

Aktiviteter som är naturliga för barnen utgör arbetssätt inom mediefostran. Planeringen av verksamheten styrs av de särskilda målen för mediefostran.

Medielekar är en del av barnens lekkultur. Det lekande barnet ger fostraren en möjlighet att bekanta sig med småbarnsålderns medievärld. Bakgrunden till medieleken är oftast en erfarenhet som grundar sig på en bild, ett ljud eller en presentation som barnet hanterar genom leken. Media ger många slags impulser: media kan inspirera till rörelse, medieupplevelser kan behandlas i rörelselekar och i ledda gymnastikpass kan man ta in teman från media.

Mediefostran erbjuder många möjligheter också till konstupplevelser och till konstnärliga uttryck, där fokus ligger på att studera och själv skapa olika mediepresentationer. Förutsättningen för en bra mediefostran är ett undersökande grepp: barnet bekantar sig med media genom att studera de komponenter som mediepresentationen består av. Även analys, tolkning och samtal är viktiga arbetssätt inom mediefostran.

Medieberättelser förmedlas till tittarna med hjälp av bilder samt talat och skrivet språk. Medians språk är text, bild, ljud, symboler och många kombinationer av dessa. Media kommunicerar med hjälp av språket och ofta innehåller mediepresentationen budskapet i sig själv. Det språk som media använder, språkbilderna och begreppen sprids lätt och smittar av sig på annat språkbruk. Också små barn tar snabbt till sig olika språkstilar och symboler.

FÄRDIGHETER SOM BEHÖVER TRÄNAS UPP

Det centrala målet i mediefostran dvs., att lära sig att läsa media kritiskt, är en livslång process. I mediefostran för små barn lär sig barnen övergripande mediefärdigheter så småningom genom träning. Med mediefärdigheter avses övergripande behärskande av medieutrustning och -innehåll, förmåga att bedöma och analysera media, kommunicera och delta samt att kontrollera känslor, egna behov och förhållandet till media. Mediefärdigheterna syftar till en balanserad, kontrollerad och trygg medieanvändning och självkännedom som medieanvändare, producent och mottagare.

De viktigaste delområdena är således

- säkerhetsfärdigheter
- känslorfärdigheter
- sociala färdigheter
- färdighet att ta emot, producera och kommunicera media

Dessa färdigheter kan tränas upp med början från grundfärdighet och funktionell färdighet mot kritisk färdighet.

Säkerhetsfärdighet

Barn i förskoleåldern behöver skyddas för skadlig påverkan från media och de bör läras säkerhetsfärdigheter i samband med medieanvändning. Säkerhetsfärdigheter för förskolebarn omfattar följande:

- Media används tillsammans med någon vuxen eller i den vuxnes omedelbara närhet.
- Barnet tittar bara på medieinnehåll som en vuxen har bedömt på förhand eller godkänt.
- Barnet kommer överens med en vuxen om att använda media.
- Barnet berättar för sina fostrare om sina erfarenheter av media.
- Bildprogrammets åldersgränser följs.
- Spelens åldersgränser och innehållssymboler är kända och de styr aktiviteten.
- Om barnet träffar på skrämmande material eller obehagliga saker, stängs medieutrustningen av och barnet berättar om det för en vuxen.

En stor del av barnens medieanvändning sker i hemmet. Mediefostran för små barn sker i samarbete mellan hemmet och dagvården och en gemensam värdegrund utformas. Inom dagvården är det bra att känna till medieanvändningen i hemmen och hur användningen av media regleras och att respektera barnens egen mediekultur. Föräldrakvällar och samtal med föräldrarna är ett utmärkt tillfälle att öka föräldrarnas kunskap om mediefostran och att utbyta information. Man samtalar om värdegrunden för mediefostran och gör upp spelreglerna tillsammans.

Känslofärdigheter

I mediefostran är det viktigast att trygga barnets välbefinnande. För att barnet ska få ett gott förhållande till media behöver det känslofärdigheter, förmåga att uttrycka sig och att fungera i grupp och därför behöver de här färdigheterna tränas som en del av barnets mediefostran. Mediefostrans arbetssätt och metoder stöder utvecklingen av de här färdigheterna.

Media erbjuder känsloupplevelser, känslökunskap och möjlighet att öva sig i att tolka känslor. I mediefostran ges övning i att uttrycka egna känslor, samt möjlighet att uppträda och leva sig in i olika roller.

Syftet med känslofärdigheterna är att identifiera och behärska de känslor som media väcker, att bedöma och reglera sitt eget förhållande till och användning av media samt att lära känna sitt eget behov av media.

Arbetsätt:

- Samtal om mediepresentationer och den rädsla, glädje och andra känslor som de väcker.
- Känslorna benämns och identifieras.
- Man studerar bilder, lyssnar på musik, ljud och tal och funderar över vilka känslor de väcker.
- Man talar om sin egen medieanvändning och den glädje och den sorg den medför.
- Man tolkar och uttrycker känslor.
- Man funderar över vad man behöver och använder media till.

Mål:

- Barnet lär sig känna igen hur media inverkar på känslor och det egna livet.
- Barnet lär sig känna sitt eget behov av medieanvändning.
- Barnet blir medvetet om sitt eget förhållande till media och sin mediemiljö.

Sociala färdigheter

Medieanvändning blir allt mer en social aktivitet. Tv-tittande och spel sker ofta tillsammans med kamrater och mediefigurerna ingår i lekarna. Även produktion av media är en gemensam aktivitet, där vars och ens kunskaper kan utnyttjas. De sociala färdigheterna betonas också i mediefostrans arbetssätt, till exempel i samtal och vid framställning och genomförande av mediepresentationer.

De sociala färdigheterna tränas genom att barnen får lämpliga uppgifter, som omfattar mediepresentationer, skådespel eller dokumentationer. I samtalen respekteras andra personers uppfattningar, bedömningar och tolkningar och samtidigt lär barnen sig hur mediepresentationer kan tas emot och tolkas på olika sätt.

Arbetsätt:

- Medieinnehållet diskuteras i grupp.
- Barnens idéer, tankar och mediekultur respekteras och utnyttjas i dagvården.
- Gemensamma mediepresentationer, skådespel och dokument produceras och publiceras.

Mål:

- Barnet lär sig respektera andras uppfattningar och tolkningar.
- Barnet lär sig säga sin åsikt och uttrycka sina tankar.
- Barnet lär sig arbeta tillsammans med andra.
- Barnet lär sig utnyttja kommunikationsmedel i samverkan med andra.

Färdighet att ta emot och producera

Målsättningen med att träna färdigheterna att ta emot är att barnet med tiden lär sig att kritiskt begrunda, tolka och analysera sina erfarenheter av media och att forma sina åsikter om dem. Vid träning av färdighet att producera är målsättningen att barnet ska skapa sig en uppfattning om medias funktionssätt och strukturer och att barnet ska lära sig använda medieutrustning och skapa sin egen mediekultur.

De arbetssätt som kan användas vid inläring av de här färdigheterna och målen med aktiviteten är mer detaljerat indelade i följande:

Färdigheter att ta emot

Arbetssätt:

- Mediepresentationer beskrivs, bedöms och tolkas.
- Man bekantar sig med olika media.

Mål:

- Barnet skapar sig en uppfattning om sig själv som användare av media.
- Barnet tränar sig att välja.
- Barnet tränar sig att samtala om medieinnehåll och att bilda sig en egen uppfattning och bedömning.

Färdighet att producera

Arbetssätt:

- Miljön tolkas med hjälp av media.
- Man bekantar sig med olika uttrycksformer.
- Man bekantar sig med olika media som redskap för att uttrycka sig.
- Man påverkar med media genom att organisera egna skådespel och mediepresentationer.

Mål:

- Barnet får en uppfattning om medias funktionssätt och strukturer.
- Barnets kognitiva, motoriska och tekniska färdigheter utvecklas.
- Barnet skapar en mediekultur på sina egna villkor.
- Barnet gör sig hört.

De färdigheter som är förknippade med mediefostran i småbarnsfostran är inte skilda från varandra, utan de är sammanflätade. I träningen beaktar man barnens utveckling i sin helhet, dvs. den kroppsliga, kognitiva och sociala utvecklingen, man utnyttjar olika sinnen, barnens naturliga rörelsebehov, lek och nyfikenhet.

Utgångspunkter för utveckling av kritisk medieläskunnighet i småbarnsfostran

Mediefostran syftar till kritisk medieläskunnighet, vilket betyder allmän kännedom om media och att barnet behärskar och kan bedöma mediepraxis. Att utveckla kritisk medieläskunnighet är en livslång process, men de första stegen kan tas redan inom småbarnsfostran.

Som kritiska färdigheter kan man i småbarnsfostran räkna förmågan att vara medveten om sin mediemiljö, sin egen mediefärdighet och sitt behov av media, förmågan att identifiera medieinnehåll och samtala om dem med respekt för andra samt förmågan att uttrycka sig själv med hjälp av medieutrustning. Till de kritiska färdigheterna hör också förmågan att njuta av media samt att skapa och uttrycka sig själv med hjälp av media.

Olika färdigheter kan ställas upp som nivåer.

Funktionella färdigheter

Den första nivån utgörs av de så kallade funktionella färdigheterna, förmågan att använda media och att behärska det tekniska. Barnet kan till exempel vända en sida i en bok, byta cd i cd-spelaren eller trycka på knappen på kameran.

Praktiska färdigheter

Den andra nivån utgörs av de så kallade praktiska färdigheterna dvs. förmågan att identifiera sina egna behov av att använda media och att bedöma dem. På den praktiska färdighetsnivån vet barnet till exempel vad en medieapparat används till, vilka tillfällen som är förknippade med att läsa eller att titta på tv och vad ett fotografi har för betydelse i familjen eller på daghemmet som en del av ett fotoalbum eller en utställning. Barnet kan stänga av tv:n till exempel för att skydda sig själv och sina känslor och uppfatta hur mycket tid som använts framför media och överenskommelser om medieanvändning.

Kritiska färdigheter

På den tredje nivån bedömer barnet sig självt som medieanvändare och känner till hur mediepresentationer påverkar till exempel med ljud, färg, uttryck eller aktivitet. Dessutom förstår barnet de möjligheter som media ger för att uttrycka sig själv och som kommunikationsmedel.

TYPER AV UPPGIFTER

Inom mediefostran i småbarnsfostran används olika typer av uppgifter, med vilka man tränar olika delområden som ger mediefärdighet. En enskild uppgift kan representera flera uppgifts typer. I fråga om alla uppgifter är det viktigt att bedöma om de medieinnehåll som erbjuds barnen kan vara skadliga. Det är också viktigt att åldersgränserna följs.

Analyserande

Uppgiften leder till tolkning, bedömning och analys av mediepresentationer. Till exempel identifierar och klassificerar barnet mediepresentationernas färgvärld, ljudvärld, känslvärld, aktivitetens natur och riktning, kan se skillnad mellan reklam, nyheter och underhållning.

Begrundande

I uppgiften begrundar man och funderar över innehållet i någon mediepresentation. Begrundande uppgifter utvecklar tankeförmågan.

Diskuterande

I uppgiften diskuterar man i grupp det man sett och upplevt. I samtalet tar man fram olika tolkningar och uppfattningar och lär sig uttrycka sin åsikt och lyssna på och respektera andra.

Aktiverande

I uppgiften utnyttjas barnets lust att röra sig, verka och konkret utföra saker. Arbete med media tränar händighet, motion, motorik och förmågan att lösa problem.

Producerande

Uppgiften styr barnen att själva producera mediepresentationer.

Skyddande

Uppgiften syftar till att lära barnen säkerhetsfärdigheter när det gäller media och att barnen skyddas för skadligt medieinnehåll.

Publicerande

Genom uppgiften presenteras barnens producerade medieinnehåll, dvs. det publiceras (det ordnas till exempel en utställning eller en föreställning).

5

INNEHÅLLSMÄSSIG ORIENTERING OCH MEDIEFOSTRAN I SMÅBARNSFOSTRAN

MATEMATISK INRIKTNING OCH MEDIEFOSTRAN

Med hjälp av slutledningar, jämförelse och räkning försöker man utveckla förmågan till matematiskt tänkande i småbarnsfostran. Det sker lekfullt i barnets vardagssituationer med hjälp av konkreta och bekanta material, föremål och medel som intresserar barnet.

Genom mediefostran kan man stödja utvecklingen av barnets matematiska tänkande. I barnens mediekultur förekommer mycket material som innehåller matematisk information och som kan undersökas med hjälp av matematiska begrepp. Material kan klassificeras, jämföras, ordnas och mätas med aktiverande arbetssätt.

Genom att till exempel studera bilder eller andra mediepresentationer och genom att utnyttja medieutrustning kan man

räkna

- saker som finns på bilden (antal)
- prisen på produkterna på reklambilder (penningssummor) och jämföra dem
- poäng i datorspel

jämföra

- saker som finns på bilden (motsatspar: stor –liten, långt borta –nära, likadan–olika, vänster –höger, framför –bakom, hög –låg)
- bildstorlekar (närbild, halvbild, helbild, översiktbild)
- medias ljud (låga –höga ljud, korta –långa ljud)

leta, benämna och klassificera

- symboler till exempel i tidningar eller i mobiltelefonen (bokstäver, siffror, märken)
- grundformer eller själv producerade bilder med grundformer (geometri).

Även i barnens egen medieproduktion kan man se matematiska utmaningar. Planerandet och utarbetandet av ett eget dataspel utvecklar till exempel matematiskt tänkande. Eller när man gör egna animationer utvecklas den tredimensionella utformningen dvs. uppbyggnaden av bildrekvisita och bakgrunder och utarbetandet av figurerna matematiska färdigheter, såsom uppfattningen av förhållanden mellan mått och tre dimensioner. Vid framställningen av animationer kan man räkna hur många bilder som behövs för en sekund eller hur många tagningar som behövs för att berätta en historia.

NATURVETENSKAPLIG INRIKTNING OCH MEDIEOFSTRAN

I den naturvetenskapliga inriktningen fördjupar man sig i den levande och livlösa miljön och iakttar, testar och studerar naturfenomen. I mediefostran erbjuder den här inriktningen många möjligheter att bekanta sig med media och mångsidigt studera miljön med hjälp av media.

Människor, natur och bebyggd miljö förekommer i olika medieinnehåll. Media kan väcka intresse och entusiasm för miljön. Med hjälp av media kan man åskådliggöra också tidigare okända naturvetenskapliga företeelser och hjälpa till att göra dem bekanta.

- Utfärder i naturen, stadsmiljön eller museer förbereds genom att barnen får bekanta sig med temat genom berättelser, ljud, bilder och program.

I dag får många barn sina naturupplevelser via media. I sagor, berättelser och på filmer motsvarar dock inte alltid naturföreteelserna och till exempel djurens beteende verkligheten.

- Man funderar över hur naturen skildras i mediepresentationen, exempelvis i sagan, på bilden eller i programmet och jämför det med de erfarenheter man har av naturen och med olika kunskapskällor.
- Man utnyttjar de erfarenheter man får av naturen som grund för egna berättelser och mediepresentationer.

I den naturvetenskapliga inriktningen uppmuntras barnet att bekanta sig med olika medieutrustningar, att frimodigt pröva dem och hitta på nya användningsmöjligheter för dem. Målet är deltagande i medieproduktion och att skapa innehåll.

- Man bekantar sig med medieutrustningar, såsom kamera och videokamera och hittar på olika sätt att använda dem i sin egen verksamhetsmiljö.
- Man pysslar egna leksaker och bygger sin egen lek- eller spelmiljö, till exempel en nyhetsstudio eller radioredaktion för sin klubb.
- Man besöker mediecentra; hus och verkstäder i närmiljön och inbjuder lokala experter på besök till daghemmet.

Medieutrustning utnyttjas vid undersökningar. Iakttagelserna sparas som bilder, ljud och berättelser.

- Man bekantar sig med naturvetenskapliga företeelser, t.ex. vädret med hjälp av medieutrustning.
- Man använder kamera och videokamera och inspelningsapparater för att göra minnesanteckningar och för att spara iakttagelserna.

Medieutrustningen ger också möjlighet att dela med sig av gjorda iakttagelser och erfarenheter och de mediepresentationer man har gjort av dem.

HISTORISK-SAMHÄLLELIG INRIKTNING OCH MEDIEOFSTRAN

I den historisk-samhälleliga inriktningen bekantar man sig med förgången tid och nu-tid. Målen är att uppfatta tidens gång, studera olika synvinklar och att sammanlänka olika generationer.

Mediefostran erbjuder många konkreta redskap för den historisk-samhälleliga inriktningens omfattande och abstrakta fält. Med deras hjälp kan man studera, åskådliggöra, spara och skapa visioner om förgången tid, nutid och framtid.

Genom att utnyttja olika media, såsom böcker, fotografier och dokumentprogram, kan man utöver barnets personliga närhistoria, familjens och släktens historia även synliggöra det finska folkets och världens historia samt nutida vardagsliv. Dessutom kan man studera medias historia.

- Man sätter ihop fotografier till släkträd. Man sammanställer och gör skådespel och animationer om "Hur man levde förr", vilka spelas in på video.
- Man intervjuar föräldrar eller far- och morföräldrar och gör en egen tidning av intervjuerna.
- Man sätter ihop en miniatyrvärld från till exempel dinosauriernas tid, spelar in dess händelser på video och förklarar dem.
- Man bekantar sig med tidiga former av media (till exempel skuggteater och zoetrop) och gör dem själv.
- Man studerar med hjälp av fotografier eller andra mediepresentationer hur sättet att presentera barn och att ta dem i beaktande har förändrats i media.

I mediefostran åskådliggörs och analyseras de sätt på vilka man producerar iscensatta situationer och miljöer, och så lär man sig också att mer allmänt kritiskt bedöma äktheten i mediepresentationer. Man kan åskådliggöra hur "oäkta" dokument skapas bland annat genom att man tar fotografier av barn utklädda i gammaldags kläder, vilka man klistrar in manuellt eller digitalt som en del av en "gammaldags" bakgrundbild (t.ex. en höäng).

Via media blir barnens ställning som jämlika medlemmar i samhället synligare och bättre. Överförandet av barnens tankar och erfarenheter till digital form gör barndomen synligare i vårt samhälle och påverkar på det sättet de samhälleliga besluten som berör barnen.

ESTETISK INRIKTNING OCH MEDIEFOSTRAN

Den estetiska inriktningen innehåller litteratur, bildkonst, konsthantverk, musik, drama, gymnastik och dans. Inom varje område är det möjligt att behandla mediefostrans teman, varvid de förverkligas genom barnets konstnärliga experiment och uttryck.

I mediefostran är det också möjligt att integrera och konsolidera områdenas mål och innehåll. Fokus ligger på upplevelser, experiment, helhet, skapande och användningen av många sinnen.

Mediefostran kan förverkligas med estetisk inriktning till exempel

- genom att åskådliggöra barnens mediekultur och analysera mediepresentationer när man ser på filmer, dockteaterföreställningar, bilder eller lyssnar på ljud och gör egna tolkningar av dem
- genom att lyssna på olika ljud, ljudvärldar och musik och träna förmågan att lyssna, analysera det man hör och njuta av det
- genom känsloupplevelser, som uppstår till exempel när man spelar, ser och lyssnar på mediepresentationer, genom att göra sina egna mediepresentationer eller leva sig in i drama
- genom att själv skapa mediepresentationer, som till exempel kan vara skuggteaterföreställningar, bildserier, musikstycken eller animationsfilmer. Dessa kan uppstå till exempel utgående från erfarenheter av media eller sagotering. Genom att göra egna mediepresentationer söker barnet kunskap om sig själv och företeelser i den omgivande världen och uttrycker sina känslor erfarenheter och egna tankar med bilder, ljud, ord och gester.
- genom att föreställa sig – leken och fantasin får näring till exempel i rollekar till berättelser från media eller när barnen lever sig in i hjälteroller, berättar sagor, ritar, dansar eller studerar bilder.

Mediefostran är intimt sammanflätad med kulturen. Media är byggmaterial för den kulturella identiteten i hemmet och barnets andra gemenskaper. Media öppnar på ett naturligt sätt dörrar också till främmande kulturer.

Mediefostrans mål är att ge barnet redskap att förstå, sätta värde på och njuta av variationen i både den egna kulturen och andra kulturer lika väl som att barnet ska kunna uttrycka sig själv och ta emot erfarenheter och upplevelser och tala om dem.

ETISK INRIKTNING OCH MEDIEFOSTRAN

Den etiska inriktningen studerar frågor om värderingar och normer, resonerar om vad som är rätt och fel, gott och ont, sanning och lögn, rättvisa, jämlikhet, olika känslor, attityder och ansvarstagande. Den etiska inriktningen stärker barnets lust och förmåga att sätta sig in i andras situation.

I mediefostran är den etiska inriktningen central. I samband med mediepresentationer och -innehåll (böcker, bildprogram, spel, bildserier, bilder) kan man tillsammans med barnet behandla etiska teman genom att samtala och resonera.

- Man diskuterar om mediepresentationen är saga eller sanning och hur man kan avgöra det.
- Man diskuterar om vem i presentationen som är god eller ond och vad som är rätt och fel. Man diskuterar hur man kom fram till sin åsikt.
- Man resonerar om händelserna är rättvisa.
- Man resonerar om jämlikhet och stereotyper, till exempel förknippade med kön (till exempel hur flickor och pojkar visas i media).
- Man diskuterar om vilka värderingar som presentationen bygger på.
- Man resonerar om vem som har gjort presentationen och hurdan den skulle vara om någon annan hade gjort den.

Att bearbeta och identifiera sina egna känslor är en väsentlig del av medieerfarenheten. Det är viktigt att bearbeta erfarenheterna tillsammans på ett tryggt sätt.

- Vad var roligt i presentationen, vad var sorgligt?
- Hur kändes det för gestalterna i presentationen?

I tv-program, filmer och spel möter barnen födelse och död. Det är fostrarens uppgift att tillsammans med barnen behandla och resonera de här sakerna och jämföra dem med händelser i verkliga livet. Mediepresentationens språk kan studeras ur etisk synvinkel: använde hjälten i mediepresentationen ett fullt och föraktfullt språk eller ett vänligt språk som gjorde andra på gott humör.

Andra barn och vuxna ska respekteras som skapare av mediepresentationer. Åt andras tankar, förslag och idéer ges utrymme och man har tålamod att lyssna på andra och vänta på sin egen tur. Dessutom värderar man och respekterar det som barnen åstadkommer. Man diskuterar tillsammans och intresserar sig för de tankar och åsikter som är förknippade med dem.

Fostrarens roll betonas ur den etiska inriktningens synvinkel. Fostraren har alltid ansvar för barnets medieanvändning. Det är på fostrarens ansvar att se till att åldersgränserna för mediepresentationerna följs och att skydda barnet för skadligt medieinnehåll, såsom våld och sex. Fostraren ansvarar också för att upphovsrättigheterna respekteras. Det här är av betydelse för hur undervisningen organiseras, barnens arbete och presentationen av barnens arbete.

INRIKTNING PÅ TRO OCH ÅSKÅDNING OCH MEDIEOFSTRAN

Vid inriktning på tro och åskådning bekantar man sig med den egna religionen eller åskådningen och saker och företeelser som är förknippade med den genom att uppleva och känna, förundra sig, fråga och resonera.

Genom medieinnehåll såsom ljud, bilder, sagor och filmer har barnet möjlighet att få kunskap om och erfarenhet av sin egen religion, sin kultur, sina traditioner och sedvänjor. Medieinnehåll och -utrustning kan också utnyttjas på många olika sätt för att uppleva festligheter förknippade med människans levnadslöpp och årets gång.

- Vi återkallar barnens egna fester genom minnen, bilder och olika dokument.
- Vi bekantar oss med olika fester och deras historiska utgångspunkter med hjälp av böcker, bilder och inspelningar.
- Vi firar årets olika högtider med hjälp av olika media.
- Vi dokumenterar på olika sätt vardag och fest förknippade med barnets liv.

Med hjälp av media är det också möjligt att begrunda frågor om liv och död. Döden kan till exempel behandlas med hjälp av en saga, berättelse eller en film som man ser tillsammans.

Barnen lever i en värld där daghemmets småbarnsfostran erbjuder sin egen värdegrund vid sidan av hemmets och föräldrarnas. Vid gemensamma samtal mellan daghemmet och hemmet (vid uppgörandet av barnets individuella plan för småbarnsfostran) kommer man överens om vilken värdegrund barnet ska erbjudas. Media tillför barnets erfarenhetsvärld många andra, ibland motstridiga värderingar. Bland dessa värderingar behöver barnet den vuxnas stöd. Samtal om gott och ont, rätt och fel, saga och sanning hjälper barnet att strukturera den information som förmedlas via olika media. Det är särskilt viktigt att diskutera dessa olika värderingar och erfarenheter från media under småbarnsåldern, då barnet börjar forma sina egna värderingar.

Inriktningen på tro och åskådning erbjuder en möjlighet att bekanta sig med andra religioner, åskådningar, kulturer och traditioner. Television, radio, tidningar och internet gör att barnet ser och hör om främmande religioner och kulturer. Via media blir religionsfostran också en del av fostran till internationalism.

Barnet erbjuds en möjlighet till stillhet, förundran, frågor och eftertanke. Den här stillheten betyder också medietystnad, till exempel tid utan telefon, television, video, dvd eller Internet. Fostran till medietystnad och att erbjuda den här möjligheten är en uppgift för föräldrarna och småbarnsfostrarna.

6

PARTNERSKAP I FOSTRAN OCH MEDIEFOSTRAN I SMÅBARNSTOSTRAN

Mediefostran erbjuder möjligheter till och utmaningar för partnerskap i fostran. Vid enheter som förverkligar småbarnsfostran koncentrerar man sig på att träna mediefärdigheter, medan hemmets uppgift fokuserar på att lära känna, styra och delta i barnens vardagliga medieanvändning.

Förskolepedagogerna och föräldrarna behöver tala med varandra om barnens medieanvändning och utbyta information och tankar om hur barnets mediefostran på bästa sätt kan förverkligas. I bästa fall fungerar det här genom ett smidigt samarbete. Familjernas vanor när det gäller medieanvändning återspeglas i förskolans vardag bland annat i barnens lekar, funderingar, känslor, kunskaper och färdigheter. Förskolepedagogen behöver beakta det här vid planering och genomförande av verksamheten.

De professionella småbarnsfostrarna har till uppgift att

- stödja hemmens arbete med mediefostran och tala med föräldrarna och barnen om media
- erbjuda familjerna information om medieföräldraskap och barnens mediefostran
- ta fram saker som berör barnets medieanvändning i diskussioner förknippade med uppgörandet av de dagliga planerna och barnens individuella planer för småbarnsfostran.
- erbjuda en gemenskap där barnen kan diskutera rutiner och tillsammans fundera över lämpliga sätt att använda media.

A purple silhouette of a queen wearing a crown and a child, positioned behind the chapter number.

7

SÄRSKILT STÖD OCH SPRÅK- OCH KULTURFRÅGOR I MEDIEFOSTRAN I SMÅBARNSFOSTRAN

Barn som är i behov av särskilt stöd behöver liksom andra träning i mediefärdigheter. Mediefostran passar på ett naturligt sätt ihop med vården, utvecklingen och undervisningen av barn i behov av särskilt stöd.

Användningen av data- och kommunikationsteknik och medieutrustning kan erbjuda upplevelser och möjlighet till inläring som inte kan uppnås med traditionella metoder. Apparater, program och rehabiliterande spel, till exempel inom språkutveckling och perception, stöder barn med behov av särskilt stöd. Känslan av att lyckas stärker barnets självförtroende. Medieinnehållet intresserar barn i behov av särskilt stöd och för dem kan det vara lättare att koncentrera sig på inläringen med hjälp av media.

Planeringen av mediefostran på en mångkulturell dagvårdsenhet förutsätter samtal med föräldrar från olika religioner och kulturer. Å andra sidan erbjuder media en kanal för icke verbal kommunikation mellan kulturer till exempel med hjälp av bilder och en möjlighet att lära känna en annan kultur och se dess seder och bruk tillsammans med hela barngruppen. Användningen av data- och kommunikationsteknik och medieutrustning kan stödja barn med olika kulturell bakgrund.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

Herkman, Juha 2007. Kriittinen mediakasvatus. Vastapaino, Tammerfors.

Juntunen, Hanna 2006. Muffe och den försvunna nyckeln – uppgifter i mediafostran för 3-8 åringar. Klubbcentralen – stöd för skolan rf. Otava Boktryckeri Ab, Keuru.

Kotilainen, Sirkku – Hankala, Mari & Kivikuru, Ulla-Maija 1999. Mediakasvatus. Edita, Helsingfors.

Kupianen, Reijo – Niinistö, Hanna – Pohjola, Kirsi & Kotilainen, Sirkku 2006. Mediakasvatusta alle 8-vuotiaille. Keväällä 2006 toteutetun Mediameffinssi-kokeilun arviointia. Tammerfors universitet, Forskningsenheten för journalism.

Lehtipuu, Unna 2006. Ruuturitari ja digidonna. Lapsi matkalla mediaan. WSOY, Helsingfors.

Liukko, Seija – Kangassalo, Marjatta 1998. Mediaa muruille. Kirjayhtymä, Helsingfors.

Niinistö, Hanna – Ruhala Anu (toim.) – Henriksson, Annika – Pentikäinen, Leena 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Centralen för mediefostran Metka rf. BTJ Kirjastopalvelu Oy. Gummerus, Jyväskylä.

Pentikäinen, Leena – Ruhala, Anu & Niinistö, Hanna (toim.) 2007. Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Centralen för mediefostran Metka rf. BTJ Kirjastopalvelu. Gummerus, Jyväskylä.

Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -säätelyn käytäntöihin. Publikationer utgivna av Sällskapet för mediefostran 2/2007. Sällskapet för Mediefostran rf. Finns att få på adressen www.mediaeducation.fi/publications/

Sintonen, Sara (toim.) 2002. Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Finnlectura, Tammerfors.

Grunderna för planen för småbarnsfostran. Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården. Stakes. Handböcker 56. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi. Andra reviderade upplagan 2005.

INFORMATION FRÅN INTERNET

Material till stöd för mediefostran:

www.mediefostran.fi

Sällskapet för mediefostran har en portal där man samlat material enligt teman. Materialet kan utnyttjas på många sätt för mediefostran i alla åldrar i hemmen, i daghem och skolor.

www.mediametka.fi

Centralen för mediefostran Metka ger på sina webbsidor mångsidigt undervisningsmaterial för olika media. Allmän information om ämnena finns tillgänglig liksom pedagogiska tips och idéer till uppgifter. På sidorna finns också Metkula, som är en Internetbaserad verksamhetsmiljö avsedd för mediefostran för barn (på finska). I Metkula kan barn och vuxna tillsammans sätta ihop egna medieberättelser med hjälp av ljud, bilder och rörliga bilder.

<http://varttua.stakes.fi>

En nationell nättjänst som upprätthålls av Stakes och som innehåller mångsidig information om småbarnsfostran och barndagvård för personal, föräldrar, forskare och studerande.

www.koulukino.fi

På Skolbios sidor ges information om hur man under skol- eller daghemstid kan gå och se filmföreläsningar på biograf. På sidan finns material för filmfostran grupperat efter ålder och tema.

www.kerhokeskus.fi/mediakasvatus

På Klubbcentralens sidor finns mångsidigt material för klubbverksamhet. På sidorna finns nättjänsten Muffett (www.muffetti.fi/index.php?kieli=sve) som är avsedd för barn som börjar använda Internet och spel och deras föräldrar. Tjänsten innehåller information om lämplig användning av nät- och spelmedia och inspiration till stöd för gemensam medieanvändning inom familjen.

www.mll.fi

Mannerheims Barnskyddsförbunds webbsidor innehåller materialet Lapset ja media (på finska), som ger föräldrarna stöd vid mediefostran.

www.yle.fi/mediakompassi

Mediakompassi är YLE:s sidor om mediefostran (på finska) i syfte att utveckla medieförståelse och -färdigheter.

www.pelastakaalapset.fi

Rädda Barnens Nätsäkerhetsarbete erbjuder skolor och daghem gratis undervisningsmaterialet Hiiripiiri (www.hiiripiiri.fi på finska) för utvecklande av barnens dator- och kommunikationsteknik samt medie- och nätfärdigheter.

www.nettivihje.net

Tjänsten Nettivihje erbjuder information om säker användning av Internet och också en möjlighet att på Internet rapportera om påträffat skadligt eller olagligt material. Tjänsten ger också information för professionella om sexuellt utnyttjande av barn förknippat med digitala media.

www.kuluttajavirasto.fi

Konsumentverket ger på sina sidor information om marknadsföring riktad till barn och om barnet som konsument (på finska).

www.tietoturvakoulu.fi

På Informationssäkerhetsskolans sidor finns information om trygg nätanvändning avsedd för lärare, yngre och äldre skolelever samt föräldrar.

Åldersgränser för filmer och spel:

www.vet.fi

Statens filmgranskningsbyrå ger på sina sidor information om åldersgränser för filmer och spel. På sidorna finns också en åldersgräns databas för filmer och spel.

Information om upphovsrätt

www.gramex.fi

www.kopiosto.fi

www.kopiraitti.fi

www.teosto.fi

www.kuvastory.fi

www.tuotos.fi